

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Помаза-Пономаренко А.Л.,

Батир Ю.Г.,

Лопатченко І.М.

**ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА
СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Харків – 2023

УДК 351: 316.775

*Монографію розглянуто та рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету цивільного захисту України
Протокол № 4 від 21.12.2023 р.*

Авторський колектив:

Батир Ю.Г., к.е.н., доц. (вступ, розділ 1); Лопатченко І.М., к.держ.упр. (підрозділи 2.1-2.2); Помаза-Пономаренко А.Л., д.держ.упр., с.д. (підрозділ 2.3, розділ 3, висновки).

Рецензенти:

Мороз Світлана Анатоліївна – д.держ.упр., с.д., провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України;

Яровой Тихон Сергійович – д.держ.упр., доц., професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування Чернігівського Інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. План відновлення сталого розвитку та системи безпеки України: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2023. – 240 с.

У монографії вирішено актуальну наукову проблему та надано практичні рекомендації щодо відновлення України з позиції підвищення результативності її державної політики сталого розвитку з урахуванням вимог часу та суспільства. У цьому контексті розглянуто питання щодо формування соціальних, економічних, екологічних та інших трендів у межах цієї політики за кордоном і в Україні. При цьому визначені науково-теоретичні засади сталого розвитку та безпеки України з огляду на роль і місце цивільного захисту в системі екологічної безпеки. Це дозволило навести й обґрунтувати конкретні нормотворчі пропозиції щодо плану відновлення України у контексті забезпечення її сталого розвитку й євроінтеграції.

Табл. 10. Іл. 21. Бібліогр. 172 назви.

© Помаза-Пономаренко А.Л.,

Батир Ю.Г., Лопатченко І.М.

© НУЦЗ України, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	9
Розділ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	10
1.1. Втрати України у війні з РФ.....	10
1.2. План відновлення України після війни з РФ.....	19
1.3. Досвід країн світу з відродження після війни.....	32
1.4. Механізми та шляхи відбудови України після війни.....	45
1.5. Механізми та моделі повоєнного економічного розвитку України з вектором на євроінтеграцію.....	60
1.6. Боротьба з корупцією як один із пріоритетів України на шляху сталого економічного розвитку та членства в ЄС.....	75
Розділ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	83
2.1. Аспекти впливу допомоги міжнародних організацій на стабілізацію та відновлення соціального розвитку.....	83
2.2. Забезпечення гендерної рівності в професійній сфері та протидія гендерно зумовленому насильству як елемент стабільного соціального розвитку.....	98
2.3. Цифровізація та стабільний соціальний розвиток ВПО: осмотичні дії.....	109
Розділ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	123
3.1. Сучасний стан функціонування екологічної сфери в Україні.....	123
3.1.1. Загрози екологічній сфері України.....	131
3.1.2. Особливості оцінювання збитків, нанесених екологічній сфері України військовою агресією.....	146

3.2. Удосконалення системи публічного управління в екологічній сфері України з урахуванням закордонного досвіду.....	158
3.3. Цивільний захист у системі екологічної безпеки в Україні.....	183
3.4. Імплементация Механізму цивільного захисту ЄС в Україні.....	197
ВИСНОВКИ.....	214
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	219
ДОДАТКИ.....	237

ВСТУП

Сталий розвиток передбачає забезпечення належного функціонування економічної, соціальної й екологічної складових. Вектор сталого розвитку України визначений у Цілях сталого розвитку, що ухвалені на період до 2030 року (11 ціль), Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» (п. 4 Розділу I) та ін. [70]. Проте сучасні процеси, які відбуваються в зовнішньому й внутрішньому середовищі України, перешкоджають забезпеченню стабільного розвитку зазначених сфер суспільної життєдіяльності. Основною перешкодою на цьому шляху є повномасштабна агресія РФ проти України. Як наслідок, спостерігається погіршення показників ВВП і ВРП, посилення міграційних процесів, підвищення рівня безробіття, збільшення кількості надзвичайних ситуацій та обсягів забруднення ґрунтів, повітря, лісів, водоймищ та ін. У цьому контексті варто говорити про комплексне забезпечення сталого розвитку України з використанням наукових підходів, що дозволяють здійснити, з одного боку, антикризове управління, а з другого – стратегічне.

Зовнішня військова агресія РФ завдала багато збитків Україні загалом та її населенню зокрема. На цій підставі актуалізуються наукові дискусії щодо напрямів відновлення соціальної, енергетичної та іншої інфраструктури України, її економіки та ін. Дослідники називають це «Планом Маршалла» [16; 51]. Крім того, Комітетом міністрів Ради Європи 14.12.2022 р. затверджено План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» (CM/Del/Dec(2022)1452/2.4) [75]. Цей план дій передбачає підтримку програми реформ у межах європейської перспективи України, а також урахування стандартів Ради Європи з дотримання прав людини, верховенства права й демократії [75]. Забезпечення цих демократичних цінностей – пріоритетне завдання для України як у період її мирного функціонування, так

і в період дії воєнного стану. Відтак, важливим є наукове обґрунтування практичних рекомендацій щодо плану відновлення України та формування в цьому контексті публічної політики її сталого розвитку та системи безпеки.

Крім цього, потребують комплексного дослідження такі проблемні питання, як гарантування соціальної безпеки та здійснення цивільного захисту, моніторинг й оцінювання збитків нанесених Україні через повномасштабну агресію проти неї, які унеможливають сталий розвиток. На цій підставі потребують визначення можливості, виклики та загрози такому розвитку на сучасному етапі функціонування України, а також на середньострокову перспективу. Усе це й визначає актуальність теми даного монографічного дослідження.

Отже, *метою* монографічної роботи є вирішення актуальної наукової проблеми та надання практичних рекомендацій щодо плану відновлення України, а також удосконалення публічної політики для забезпечення сталого розвитку, що включає економічний, соціальний і екологічний аспекти.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- систематизувати й уточнити концептуальні засади забезпечення стабільного економічного розвитку України;
- визначити інституціональні, технічні та інші тенденції в реалізації публічної політики соціального розвитку в Україні;
- обґрунтувати концептуальні підходи до забезпечення стабільного екологічного розвитку України в сучасних умовах.

Наукова новизна монографічної роботи й отриманих результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні практичних рекомендацій щодо надання практичних рекомендацій щодо плану відновлення сталого розвитку та системи безпеки України. При цьому оригінальність проведеного дослідження передбачає таке:

- 1) визначення глобальних економічних, інституціональних, соціально-політичних, технологічних, екологічних, технічних та інших трендів у межах

публічної політики сталого розвитку в Україні;

2) обґрунтування важливості оновлення Стратегії сталого розвитку України (на середньостроковий період) з урахуванням цих трендів;

3) наукові рекомендації щодо напрямків удосконалення системи публічного управління в екологічній сфері України (розробка й затвердження оновленої структури Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України; урахування міжнародних практик на вітчизняних теренах щодо об'єктивного й оперативного визначення збитків, нанесених екологічній сфері України через повномасштабну агресію рф проти неї);

4) дослідження ролі цивільного захисту в системі екологічної безпеки України, стан функціонування якої ускладнюється через повномасштабну зовнішню агресію рф.

Підґрунтя авторських пропозицій становить досліджений вітчизняний і закордонний досвід стратегізації сталого розвитку та реалізації антикризового управління, зокрема, наукові напрацювання О. Амоші, В. Андронova, С. Білої, Т. Безверхнюк, З. Варналія, В. Воротіна, З. Герасимчук, Л. Гринів, Д. Грицишина, І. Дегтярьової, С. Домбровської, І. Драгана, В. Ковальчук, О. Коротич, Т. Кришталь, О. Крюкова, О. Лебединської, А. Лелеченко, Е. Лібанової, Л. Мельник, В. Мороза, С. Мороз, Г. Ортіної, Й. Рандерс, У. Ростоу, Л. Сергієнко, О. Сидорчук, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Т. Ярового та ін.

Насамкінець відзначимо, що завершення роботи над рукописом монографії співпало з надзвичайно важливою подією для Національного університету цивільного захисту України – *його 95-річчям*. Ця подія засвідчує наскільки важливою є згуртованість дій під час гарантування цивільної та публічної безпеки, у т.ч. у наукових колах. У цьому контексті хочеться висловити щиру подяку керівництву та всім колегам Національного університету цивільного захисту України за створені умови для проведення даного дослідження й обґрунтування наукових ідей.

Свідченням такої допомоги є те, що теоретичні положення монографії

застосовані під час проведення лекцій і практичних занять із навчальної дисципліни «Державне регулювання діяльності у сфері цивільного захисту» за програмою підготовки здобувачів вищої освіти за другим рівнем вищої освіти (магістерським) у Національному університеті цивільного захисту України (акт про впровадження № 22-21 від 04.12.2023 р.).

Крім того, пропозиції монографії щодо здійснення стратегічного планування в системі публічного управління з метою забезпечення сталого розвитку на регіональному рівні й в окремо взятих територіальних громадах використані в організаційно-аналітичній діяльності Безлюдівської селищної ради Харківського району Харківської області (довідка № 01-07/291 від 12.12.2023 р.).

Монографія складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, а також додатків. Вона буде корисною для наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти й практичних працівників-фахівців, які досліджують питання формування та реалізації публічної політики у сфері сталого розвитку та системи безпеки України.